

1. Nynější výše a náklady státních dluhů evropských.

Moderní státy použily úvěru, který se jim hojně nabízel, v obrovských sumách. Kapitály vázané nebo spotřebované evropskými velmocemi, za které věřitelé jejich dostávají úžasně důchody, jsou jistě velmi znamenitou částí ohromného bohatství jednotlivých tříd evropských národů.

Největší dluh státní má Francie. Nečítáme-li k němu zvláště vykazovaný dluh státní »západní dráhy« (»*Chemin de fer de l'ouest*«), přesahuje francouzský státní dluh značně 31.000 mil. frs. Úroky z toho dluhu přesahují jen málo 900 mil. frs ročně.

Po Francií největší státní dluhy mají Německo, jako říše, a německé státy dohromady přes 20.000 mil. M čili asi 25.000 mil. frs. Z nich ročních úroků se platí přes 750 mil. M, čili o něco ještě více než ve Francii, protože nominální úrokování je vyšší než průměrem 3%, které se platí ve Francii napořád. (I pod 3% jsou často nestálé běžné dluhy francouzské t. zv. »*dette flottante*« úrokovány.)

Ale Německo i jeho jednotlivé státy mají proti tomu velká jmění, jichž čistým výnosem jsou všechny úroky ze státních i říšských dluhů více než ukryty. Pouze státní a říšské dráhy německé byly rozpočteny na rok 1911/12 čistým výtěžkem 720 mil. M a ostatní jmění a podniky říšské se státními slibovaly dle rozpočtů na týž rok čistého výnosu přes 360 mil. M. Tedy po zaplacení dlužných úroků na všechny státní i říšské dluhy německé zbývalo by státům i říši ještě (nad náklad všech dluhů) čistých důchodů ze všeho jmění jejich přes 330 mil. M ročně. Prusko mělo povinnost úrokovou na r. 1911/12 336 mil. M ze státních dluhů, ale jeho státní dráhy samy byly rozpočteny na týž rok čistým výtěžkem 521 mil. M a ostatní státní jmění pruské čistým výtěžkem 124 mil. M; tedy po zaplacení všech dlužných úroků ze státních dluhů zbývalo by Prusku téměř 320 mil. M čistého ročního důchodu ze státního jmění. V tom směru Německo i se svými státy má nepoměrně příznivější hospodářskou posici

nežli kterákolí z držav evropských. Pouze Spojené Státy v severní Americe mají podobně příznivé poměry, jelikož nejsou zatíženy skoro žádnými dluhy; a pokud tam dluhy jsou, jsou převáženy velikým jměním státním.

Na třetím místě se svými státními dluhy je pak Rusko; ale svým ročním úrokovým vydáním je vůbec na místě prvním. Státní dluhy ruské činí asi 9000 mil. rublů a úrok z nich činí ročně přes 400 mil. rublů. To je tedy asi 24.000 mil. frs státních dluhů a silně přes 1000 mil. frs ročních úroků.

Hned za těmito třemi zeměmi co do výše dluhů se řadí naše monarchie. Rakousko (po odečtení uherského podílu na všeobecném dluhu) dovrší brzy již 12.000 mil. K státního dluhu a Uhry již mají (s částí všeobecného dluhu na ně připadajícího) přes 7000 mil. K státních dluhů. Úroky z obojích těchto státních dluhů přesahují 760 mil. K čili asi 800 mil. frs.

Poměrně nepatrný státní dluh má Velká Británie s Irskem; činí již nemnoho více než 700 mil. £ a spotřebuje se naň sotva $17\frac{1}{2}$ mil. £ ročních úroků = 440 mil. frs, tedy daleko pod polovici nežli na státní dluh ruský nebo francouzský a jen něco více než polovinou na úroky dluhů rakousko-uherských. Dluh ten se kromě toho velmi rychle uplácí. Velká Británie jest jedinou zemí evropskou, kde se státní dluhy od počátku 19. století nezvětšily, kde naopak se z nich velmi patrná část uplatila. V r. 1815 státní dluh anglický obnášel ohromnou sumu 900 mil. £ = 22.600 mil. frs, ale to také byl jeho nejvyšší stav, kterého již potom nikdy nedostihl. Zejména se značně snížil úrokový náklad, který r. 1815 činil skoro 32 mil. £ kdežto nyní klesl až na $17\frac{1}{2}$ mil. £. Roční vydání na státní dluh je ovšem vyšší: na rok 1912/13 (budžetní rok počínající 1. dubnem 1912 a končící 31. březnem 1913) je povoleno vydání na dluh $24\frac{1}{2}$ mil. £; tedy 7 mil. £ (= 168 mil. K) věnuje se na splacení dluhu a kromě toho ještě všechny docílené přebytky státního hospodářství, které bývají dosti značné.

Jak zcela jiný vývoj objevuje se nám u státních dluhů francouzských proti dluhům anglickým v době necelého století:

	mil. frs asi	roční vydání úrokové
Francouzský státní dluh 1815	1266	63 mil. frs
" " " 1912	31.000	přes 900 mil. frs *
Anglický státní dluh 1815	22.600	přes 800 mil. frs
" " " 1912	asi 17.500	přes 430 mil. frs

* Vynecháváme při tom dluh západní dráhy, jelikož je kryt majetkem dráhy a v r. 1815 nebylo takového státního majetku ve Francii. Také Anglie nemá státního majetku podobného.

Roční vydání úrokové na státní francouzský dluh zvětšilo se skoro patnácteronásob od r. 1815, a nominální výše jeho je skoro dvacetkrát pateronásobná. Proti tomu anglický dluh státní nyní za necelé století redukoval se bezmála o čtvrtinu (více jak o pětinu) a úrokové břemeno z něho činí už jen 54% dřívější výše (tedy něco málo více než polovinu úroků v r. 1815).

Italie má státní dluh dosti značný, asi 13.000 mil. lir (frs) s ročním úrokovým nákladem něco přes 430 mil. lir; tedy asi takové úroky platí Italie jako Velká Británie s Irskem. Značnou část italského státního dluhu tvoří dluhopisy železniční, jelikož v Itálii skoro všechny dráhy jsou ve vlastnictví státním.

Také jiné evropské státy kromě velmocí mají značné státní dluhy: Španělsko má na př. 10.000 mil. peset (frs) státních dluhů s ročním úrokovým vydáním značně přes 400 mil. peset (frs). — Belgie má téměř 4000 mil. frs státního dluhu, ale proti tomu značný státní majetek, zejména státních dráh přes 4000 km. — Turecko má celkem skoro 3000 mil. frs státních dluhů.

2. Vývoj státních dluhů evropských (zvláště ve Velké Británii a ve Francii).

Ve středověku státní dluhy nedělily se přesně od soukromých dluhů panovníkových. Byly také podobným způsobem uzavírány jako jiná úvěrní jednání mezi soukromými osobami. Ba panovníci pro svou politickou moc, jíž mohli zneužít a často i skutečně zneužít, mívali pravidelně horší úvěr nežli soukromníci a nemohli ani na účet státu dostatí úvěru, leč když podali dostatečné záruky, že skutečně svým závazkům dostojí. Pravidelně se na dluhy panovníkovy i státní dávaly v zástavu korunní statky, nebo státní důchody a výsostná práva panovníkova (regalia); ano někdy i celé krajiny nebo provincie se všemi právy zeměpanskými.

Klasickým dokladem velkého dějinného dosahu takového zastavení celé země je dání Braniborska v zástavu za půjčku, které se v 15. století dostalo králi Sigmundovi lucemburskému od norimberského rodu Hohenzollernů. To bylo počátkem politické moci nynějšího slavného rodu císařů německých a králů pruských.

Jinak si pomáhali středověcí vládcové, — ale trvalo to ještě dlouho do nového věku, — k penězům všelijak povážlivými způsoby. Všeobecným prostředkem k tomu cíli bylo kažení peněz zlehčováním i zhoršováním mincí. Nebylo to sice